

ks. dr Eugeniusz Ziemann SCJ

Jakiego kapłana sercanina potrzebuje Kościół dzisiaj?

Wstęp

Dzięki sakramentowi święceń misja powierzona Dwunastu przez Jezusa Chrystusa jest kontynuowana w Kościele przez prezbiterów i biskupów, wspomaganych przez diakonów, na bazie sukcesji apostoelskiej i świętej władzy¹. Pogłębione zrozumienie istoty, natury oraz tożsamości kapłaństwa służebnego, opierające się na objawieniu Bożym, Tradycji oraz duchowym doświadczeniu licznych świętych i błogosławionych kapłanów, nabiera ewangelicznego wymiaru w odniesieniu do jego godności, powołania i misji. Zjednoczeni w sposób nierozzerwalny przez sakramentalny charakter święceń z kapłaństwem Jezusa Chrystusa, uczestniczą w Jego jedynym i wiecznym kapłaństwie. W wyniku tej ontologicznej relacji z Chrystusem pełnią oni władzę służebną w Jego

¹ Tekst artykułu został pierwotnie opublikowany w „Symposium” 1(26) (2014), s. 49-63.

imieniu (*in persona Christi Capitis*) oraz w imieniu Kościoła (*in nomine Ecclesiae*) przez posługę sakramentalną, głoszone słowo Boże oraz misję pasterską. Poglębiona teologia i duchowość kapłaństwa wskazują na pilną potrzebę dojrzałej formacji zarówno powołanych do kapłaństwa, jak i kapłanów w konfrontacji z licznymi wyzwaniami świata oraz potrzebami Kościoła. Pytanie: „Jakiego kapłana sercanina potrzebuje Kościół dzisiaj?”, jest zasadne w kontekście zmniejszającej się liczby powołań kapłańskich, a także kryzysu tożsamości kapłańskiej stygmatyzującej obraz współczesnego Kościoła.

1. Kryzys tożsamości kapłaństwa służebnego

Kościół jako instytucja, wspólnota Nowego Ludu Bożego, Ciało Mistyczne Chrystusa, doświadczał w swojej historii, i wciąż doświadcza, bolesnych skutków licznych kryzysów społecznych i religijnych. Po Soborze Trydenckim (1545-1563)², który zapoczątkował reformy w Kościele, a przede wszystkim wprowadził systematyczną formację intelektualno-duchową duchowieństwa, zjawisko nasilających się kryzysów nastąpiło pod koniec XVIII wieku w wyniku Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Założenia ideologiczne tego wydarzenia skutkowały rozwojem ideologii opartych m.in. na humanizmie ateistycznym, antyklerykalnym – wspieranym przez racjonalistyczną myśl filozoficzną w ujęciu kartezjańskim, rewolucji ekonomiczno-przemysłowej oraz modernizmie³. Na przełomie XIX i XX wieku jej konsekwencją były

² Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem Serca Jezusowego. Duchowość kapłańska o. Leona Jana Dehona (1843-1925)*, Kraków 2006, s. 18-36.

³ Por. J. WALKUSZ, *Modernizm. W teologii i filozofii*, w: E. Ziemann (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 1492-1495; tamże, s. 124-129.

ekonomiczno-polityczne systemy totalitarne, które ograniczały człowieka w jego naturalnym prawie do wolności, wypowiedziania poglądów, szacunku dla ludzkiej godności i sumienia. Warto podkreślić, że doniosłą rolę w walce z tym zjawiskiem odegrały kleryckie instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, które na bazie swoich charyzmatów, a także charyzmatu ich założycieli podejmowały działalność w wielu sektorach życia religijno-społecznego, wychowawczego i formacyjnego, kształtując nową rzeczywistość tożsamości kapłaństwa służebnego. Taką misję podjęło też Zgromadzenie Księży Najświętszego Serca Jezusowego, założone w 1878 roku we Francji przez czcigodnego sługę Bożego Leona Jana Dehona⁴. Wobec zjawisk zagrażających kapłańskiej tożsamości problematyka ta stanowiła przedmiot nauczania papieży przełomu XIX i XX wieku oraz licznych wybitnych teologów z kręgu kultury języka niemieckiego i francuskiego. W dobie odnowy Kościoła po II Soborze Watykańskim (1962-1965) poważnym zjawiskiem kryzysowym w skali światowej była rewolucja kulturowa, obyczajowa i moralna z 1968 roku. Stając w konfrontacji z nauczaniem II Soboru Watykańskiego, zawartym zwłaszcza w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium* (1963), Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* (1964), Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1965), a także Dekrecie o formacji kapłanów *Optatam totius* (1965), Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* (1965), Dekrecie o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* (1965) oraz Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* (1965), przyczyniła się ona do głębokiego kryzysu kapłaństwa służebnego. Święty Paweł VI zwołał w latach 1967-1977 cztery nadzwyczajne synody biskupów poświęcone m.in. reformie prawa kanonicznego, wychowania seminaryjnego księży, małżeństwom mieszanym,

⁴ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 37-82.

reformie liturgii, kapłaństwu, sprawiedliwości i ewangelizacji we współczesnym świecie oraz katechizacji dzieci i młodzieży. Przejawem istniejącego wówczas kryzysu kapłaństwa służebnego była ogłoszona w 1967 roku encyklika *Sacerdotalis caelibatus*⁵. Podjęte przez św. Jana Pawła II nauczanie II Soboru Watykańskiego, związane z kapłaństwem służebnym w kontekście misji Kościoła we współczesnym świecie, a także w perspektywie trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa, owocowało licznymi dokumentami, przemówieniami oraz *Listami do kapłanów na Wielki Czwartek*⁶. Obejmowały one zagadnienia związane z formacją kapłańską adekwatną do zagrożeń oraz kryzysów współczesności⁷, objawiających się desakralizacją życia, zubożeniem oraz indyferentyzmem religijnym, relatywizmem moralnym, pędem za dobrami materialnymi, uzależnieniem od środków masowego przekazu, fascynacją wirtualną rzeczywistością, demoralizacją i odrzuceniem autorytetów.

Negatywny wpływ na obraz kapłaństwa służebnego w Kościele katolickim kreują m.in. przemyslane, długotrwałe i skoordynowane ataki medialne, co przyczynia się do spadku liczby powołań oraz jakości kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego. Zagrożenia te znajdują swoje odzwierciedlenie we współczesnej rodzinie, często rozbitej i niepełnej, dotkniętej licznymi patologiami⁸. W procesie tym mają również swój udział świeckie i eklezjalne środowiska edukacyjne i wychowawcze prezentujące poglądy sprzeczne z zasadami etyki i moralności. Kapłani są z ludzi wzięci i dla ludzi

⁵ Por. Z. ZIELIŃSKI, *Paweł VI*, w: E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, k. 123-126.

⁶ Por. JAN PAWEŁ II, *Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*, Kraków 2005.

⁷ Por. M. CHMIELEWSKI, *Duchowość według Jana Pawła II. Studium na podstawie encyklik i adhortacji*, Lublin 2013, s. 15-34.

⁸ Por. JAN PAWEŁ II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na lotnisku w Małowie, Kielce 3.06.1991*, w: TENŻE, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 2005, s. 615-616.

ustanowieni (por. Hbr 5,1), dlatego też są obciążeni skutkami kryzysów współczesności. Zachodzi zatem potrzeba głębokiej refleksji nad stylem życia kapłanów w kontekście wysokich wymagań, które stawiają kapłaństwu służebnemu wierni w dobie kryzysu wartości chrześcijańskich. W misję kapłaństwa służebnego w Kościele wpisują się księża sercanie z charyzmatem swojego Zgromadzenia, zakorzenionym w duchowości ich Założyciela, o. Leona Jana Dehona⁹.

2. Kapłaństwo służebne sercanów wobec współczesnych wyzwań

Istota, natura i tożsamość kapłaństwa służebnego, zakorzenionego w kapłaństwie Jezusa Chrystusa, pozostają niezienne. Dotykając bowiem najgłębszych pokładów jego istoty, stanowią o jego „być” (*essere*), które znajduje swój wyraz w „działać” (*agere*). Wzajemne ich przenikanie tworzy nierozdzielalną rzeczywistość tożsamości kapłaństwa służebnego, które istnieje w Jezusie Chrystusie – w zbawczej służbie z Nim oraz z Kościołem¹⁰. Kapłan jest człowiekiem kultu, pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem, głosicielem słowa, pasterzem wspólnoty, znakiem Chrystusa – *alter Christus* i Jego przyjacielem. W jedność z biskupem tworzy czynnik konstytutywny Kościoła lokalnego i powszechnego. Misja kapłana oraz jego tożsamość ma ścisły związek z istnieniem i funkcjonowaniem kapłaństwa powszechnego wszystkich

⁹ Por. J. W. GOGOLA, *Zasady wierności charyzmatowi założyciela. Studium z teologii życia konsekrowanego w świetle dokumentów Kościoła od „Vaticanum II” po „Vita consecrata” na przykładzie charyzmatu terezańskiego*, Kraków 2000, s. 14-290.

¹⁰ Por. M. KACZMAREK, *Ku doskonałości kapłana. Studium myśli Jana Pawła II*, Częstochowa 1997, s. 29-30.

ochrzczonych, a to stanowi fundament każdego kapłaństwa służebnego. Kapłan bowiem w swojej misji nie realizuje własnego mandatu, lecz zlecony mu przez samego Boga, co nie zwalnia go z osobistego zaangażowania apostolskiego w komunii z biskupem, innymi kapłanami oraz wiernymi świeckimi. Obdarowany godnością Chrystusowego kapłaństwa, jest zobowiązany wypełniać swoje posłannictwo odpowiedzialnie przez styl życia oraz podejmowane zadania, aby uobecniać w Kościele wciąż obecnego Jezusa Chrystusa. Kapłaństwo służebne w świetle nowej ewangelizacji ma być duszpasterskie. Wymaga zatem od kapłanów nowej gorliwości, metod działania, sposobu przepowiadania oraz świadectwa życia ewangelicznego. Współczesny Kościół i świat potrzebuje kapłanów do głębi przeżywających misterium Chrystusa oraz otwartych na nowe charyzmaty i posługi. Istotnym rysem ich misji są doskonałość posługiwania oraz osobista świętość oparta na modlitwie, sakramentach i ascezie¹¹.

2.1. Kapłan sercanin człowiekiem liturgii i mistagogi

Posynodalna adhortacja św. Jana Pawła II, rozpoczynająca się od słów: „Dam wam pasterzy według mego serca” (Jr 3,15)¹², wskazuje wyraźnie na sercański charakter formacji kapłańskiej, która ma odpowiedzieć na oczekiwania współczesności związane z kapłaństwem służebnym. Liturgia, stanowiąc kontynuację zbawczej misji Chrystusa w Kościele i przez Kościół, zajmuje w życiu kapłana centralne miejsce. Mistagogia zaś wtajemnicza w misteria wiary chrześcijańskiej celebrowanej w liturgii. Ojciec Leon Jan

¹¹ Por. W. SŁOMKA, *Kapłaństwo*, w: M. Chmielewski (red.), *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin–Kraków 2002, s. 394–398.

¹² Por. JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis*, Rzym 1992, 1.

Dehon, ukształtowany przez teologiczno-duchową szkołę duchowości kard. Pierre'a de Bérulle'a¹³, postrzegał liturgię i mistagogię jako miejsce kontemplacji misterii i stanów Jezusa Chrystusa w kontekście uroczystości i świąt roku liturgicznego¹⁴. Duchowość kapłańska Założyciela, bazująca na pobożności Serca Jezusowego, miała charakter paschalny, ściśle związany z sakramentem Eucharystii, pokuty i pojednania, w którym Msza Święta zajmowała centralne miejsce.

2.1.1. Eucharystia

W encyklice *Redemptor hominis* św. Jan Paweł II napisał: „Kościół żyje Eucharystią, żyje pełnią tego Sakramentu, którego zdumiewająca treść i znaczenie tylokrotnie znajdowało wyraz w nauczaniu Kościoła”¹⁵. Eucharystia, jako ofiara, sakrament i pokarm, jest nierozdzielnie złączona z kapłaństwem służebnym, stanowiąc rację jego bytu, gdyż zaistniało ono wraz z nią w momencie jej ustanowienia¹⁶. Dzięki słowom kapłana dokonuje się przeistoczenie chleba i wina w ciało i krew Jezusa Chrystusa, aby istnieć jako ofiara w sakramencie Eucharystii. W duchowości kapłańskiej o. Leona Jana Dehona była ona szczytem życia religijnego ze względu na jej rys wynagradzający. Msza Święta, jako uobecnienie

¹³ Por. Z. UCHNAST, *Bérulle Pierre*, w: F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 325-326.

¹⁴ Por. L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 2, Andria 1983, s. 256.

¹⁵ JAN PAWEŁ II, Encyklika o odkupieniu i godności rodzaju ludzkiego *Redemptor hominis*, Rzym 1979, 20.

¹⁶ Por. TENŻE, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia*, Rzym 2003, 31; L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 3, Andria 1983, s. 606; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 4, Andria 1984, s. 241-243; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 5, Andria 1984, s. 311; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 2, dz. cyt., s. 613-614.

ofiary krzyżowej Chrystusa, łączy tę Jego ofiarę z ofiarą kapłana, który w sprawowanej liturgii mszalnej jest ofiarnikiem i ofiarą składaną z samego siebie Bogu *in persona Christi*. Wyjątkowość kapłaństwa służebnego w ofierze eucharystycznej polega na kształtowaniu własnego serca w miłości, która łączy obłację z immolacją w postawie żertwy na wzór Jezusa Kapłana Nowego Przymierza¹⁷. Chrystus jako Eucharystia jednoczy się z kapłanem, staje się źródłem wynagrodzenia oraz szczytem jego życia¹⁸. Msza Święta winna zatem stanowić w życiu duchowym kapłana sercanina główny akt dnia, gdyż jest ona manifestacją najwyższej miłości, dziękczynienia i modlitwy. Ojciec Leon Jan Dehon zalecał swoim kapłanom należyte przygotowanie się do jej sprawowania, dokładne przestrzeganie przepisów liturgicznych, a po jej zakończeniu odprawienie dziękczynienia. Zachęcał też, aby w czasie dnia sprawować ją w sposób duchowy, na wzór komunii duchowej, w łączności z kapłanami, którzy realnie w danym momencie sprawują Najświętszą Ofiarę na ołtarzach całego świata¹⁹.

Poza Mszą Świętą istotnym rysem kultu Eucharystii w duchowości kapłaństwa służebnego jest adoracja Najświętszego Sakramentu. Ojciec Leon Jan Dehon zalecał kapłanom sercańskim, aby ten wyjątkowy akt kultu praktykowali pół godziny dziennie jako wyraz miłości i wynagradzania Bogu za grzechy ludzi przez Serce Jezusa. Podkreślał, że w życiu Kościoła stanowi ona szczególne posłannictwo, które wymaga gorliwości, wierności i czystości serca. Formą adoracji Jezusa Eucharystycznego są też częste nawiedzenia Go w czasie dnia, a zwłaszcza odmawiana przed tabernakulum

¹⁷ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 210-215.

¹⁸ Por. L. DEHON, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 6, Roma 1978, s. 93-94.

¹⁹ Por. TENŻE, *Ceuvres Spirituelles*, t. 7, Andria 1985, s. 92-93; TENŻE, *Lettere circolari*, Bologna 1954, s. 129-131; G. MANZONI, *Una congregazione adoratrice*, „Dehoniana” 1 (1983), s. 42-58.

liturgia godzin²⁰. Adoracja eucharystyczna, będąca przedłużeniem sakramentalnej ofiary Chrystusa, ma kilka wymiarów: międzyosobowy – dialogiczne spotkanie Jezusa i człowieka, wspólnotowy – znak sakramentalnej obecności Mistrza w Kościele oraz komunii osób Go adorujących, a także transcendentny – obecność Zmartwychwstałego, który afirmuje i przemienia cały wszechświat²¹. Umiłowanie przez kapłana Eucharystii jako daru Jezusowego Serca dla każdego człowieka stanowi centrum jego życia oraz fundamentalny rys jego obecności w Kościele.

2.1.2. Pokuta i pojednanie

Sakrament pokuty i pojednania, nazywany też sakramentem nawrócenia, jest ściśle związany z Eucharystią, gdyż prowadzi on do Eucharystii, a Eucharystia pogłębia zrozumienie sakramentu pokuty. „Eucharystia i pokuta stają się w ten sposób jakby dwoi-
stym, a zarazem głęboko spójnym wymiarem autentycznego życia w duchu Ewangelii, życia prawdziwie chrześcijańskiego”²² – napisał św. Jan Paweł II w encyklice *Redemptor hominis*. Współczesny świat, zatracając poczucie grzechu, odchodzi też od praktyki sakramentu pokuty. Kapłan, jako sługa pojednania człowieka z Bogiem, działa w tym sakramencie *in persona Christi*. Paschalny charakter tego sakramentu wiąże się z darem Ducha Świętego oraz z władzą udzieloną przez Jezusa Chrystusa Zmartwychwstałego apostołom:

²⁰ Por. L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 7, dz. cyt., s. 94-95; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 4, dz. cyt., s. 363-364.

²¹ Por. U. CHIARELLO, *L'adorazione eucharistica*, „Dehoniana” 4 (1982), s. 344-345; G. MANZONI, *Per la gloria e la gioia di Dio*, „Dehoniana” 3 (1980), s. 143; A. RYDER, *L'adorazione eucharistica*, „Dehoniana” 4 (1972), s. 18-35; *Reguła życia. Konstytucje i Dyrektorium Generalne Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, Kraków 1991, 31, 83, 79b.

²² JAN PAWEŁ II, Encyklika *Redemptor hominis*, Rzym 1979, 20.

„Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuszcicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane” (J 20,22-23). Dzięki temu sakramentowi Bóg w Trójcy Świętej odpuszcza człowiekowi grzechy, przywraca ład w jego duszy, prowadzi do pojednania i zjednoczenia z Nim, dokonuje przemiany ludzkiego serca oraz daje głębokie doświadczenie Bożego miłosierdzia²³. Każdy sakrament, zwłaszcza pokuty, jest źródłem łaski i nowym przyjmowaniem Ducha Świętego, który wewnętrznie uzdrawia człowieka i prowadzi go ku doskonałości. Współczesnego kryzysu rozumienia istoty tego sakramentu doświadcza nie tylko spowiadający się, ale też spowiednik. Złożoność tego zagadnienia stawia przed nim zadanie ciągłej odnowy czy to sposobu spowiadania, czy też korzystania z tego sakramentu, wbrew pojawiającej się pokusie zaniebdywania go lub formalizowania²⁴. Pełniąc posługę szafarza tego sakramentu, kapłan upodabnia się do Chrystusa Dobrego Pasterza szukającego zagubionej owieczki (por. Łk 15,1-7), dobrego Samarytanina (por. Łk 10,30-37) i miłosiernego Ojca (por. Łk 15,11-32). Ta trudna i delikatna posługa wymaga od kapłana wierności, gorliwości, roztropności, dyskrecji, umiejętności rozeznania, stanowczości, umiarkowanej łagodności i dobroci. Ponadto konieczne jest solidne i integralne przygotowanie z zakresu teologii, pedagogiki, psychologii, metodologii dialogu, komunikatywnej znajomości Pisma Świętego. W liście apostolskim *Novo millennio ineunte* (por. nr 10-11) św. Jan Paweł II zachęca kapłanów do nowego odkrycia sakramentu pokuty. Bóg objawia w nim swoje miłosierne serce oraz jedna ze sobą człowieka²⁵. W tej historiozbawczej perspektywie

²³ Por. J. MISIUREK, *Pokuty i pojednania sakrament. Aspekt duchowy*, w: E. Gilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 15, dz. cyt., k. 1056-1058; JAN PAWEŁ II, *Duchowość kapłana. Katechezy o formacji*, Poznań 2010, s. 67-69.

²⁴ Por. K. WONS, *Świadek miłosierdzia*, „Pastores” 7 (2000), 2, s. 35-36.

²⁵ Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 *Novo millennio ineunte*, Rzym 2001, 37.

kapłan bardziej potrzebuje Bożego miłosierdzia niż świeccy, aby stać się czytelnym obrazem Jezusa Chrystusa, który wskazuje innym drogę do nawrócenia i pokuty. Częste przystępowanie kapłana do tego sakramentu stanowi podstawowe narzędzie jego osobistego uświęcenia, a także kształtuje w wiernych pozytywny obraz kapłaństwa służebnego²⁶. *Konstytucje* sercanów, stawiając na czołowym miejscu posługę pojednania ludzi i świata w Chrystusie (por. 2 Kor 5,18), podkreślają potrzebę zapobiegania grzechowi i brakowi miłości w duchu postawy wynagrodzenia²⁷.

2.2. Kapłan sercanin wzorem doskonałości i świętości chrześcijańskiej

II Sobór Watykański w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* poświęcił zagadnieniu świętości piąty rozdział, podkreślając jej powszechność w odniesieniu do wszystkich ochrzczonych. W szczególny jednak sposób są do niej powołani kapłani służebni²⁸ ze względu na swoją godność wynikającą z unii hipostatycznej łączącej kapłana z Chrystusem Wiecznym Kapłanem oraz ontologiczną świętość przekazaną w sakramencie święceń. Istniejący między nimi związek staje się imperatywem dla kapłana, aby osiągnął w swoim życiu najwyższy stopień świętości moralnej, bazującej na niewyczerpanym źródle tej świętości obecnej w kapłaństwie Jezusa Chrystusa²⁹. Według o. Leona Jana Dehona kształtowanie w sobie doskonałości i świętości opiera się na życiu duchowym prowadzącym do zjednoczenia z Bogiem przez ciągłe nawrócenie oraz miłość. Uczestnicząc przez chrzest w naturze

²⁶ Por. M. CHMIELEWSKI, *Duchowość...*, dz. cyt., s. 218-223.

²⁷ Por. *Reguła życia. Konstytucje...*, dz. cyt., 7.

²⁸ Por. W. SŁOMKA, *Duchowość kapłańska*, Lublin 1996, s. 121-132.

²⁹ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 129-131.

Bożej, kapłan żyje nowym życiem pod kierunkiem Ducha Świętego, który przez swoje dary uzdalnia go do pełnienia służebnej roli w Kościele i dla Kościoła. Konsekwentny w sakramencie święceń do takiej misji jest zobowiązany do wysokiego stopnia świętości osobistej w celu realizacji zwłaszcza charyzmatu pasterskiego³⁰. Wpływ na rozwój doskonałości i świętości kapłana służebnego kształtuje życie duchowe związane z praktykami religijnymi i pobożnością na każdym etapie jego formacji. Do najważniejszych o. Leon Jan Dehon zalicza m.in. skupienie, modlitwę, medytację oraz lekturę duchową³¹. Modlitwa w życiu kapłana stanowi istotny element jego pobożności, ożywia ducha wiary i miłości oraz warunkuje owocność podejmowanych zaangażowań apostolskich. Jej wzorem jest wstawiennicza i dziękczynna modlitwa Jezusa Chrystusa kierowana do Ojca za siebie oraz innych w postawie skupienia, pokory, żarliwości, głębokiej czci i poddania się Jego woli³². Modlitwa kapłana domaga się też systematyczności i stałości przy

³⁰ Por. L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 1, Andria 1982, s. 562-564; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 2, dz. cyt., s. 89; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 4, s. 111-112, 147-148, 182-183, 214, 562-564; TENŻE, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 3, Roma 1977, s. 17, 192; *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1998, 1830-1832.

³¹ Por. L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 2, dz. cyt., s. 238-239, 448; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 3, dz. cyt., s. 168-170, 457-458; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 4, dz. cyt., s. 182-184, 552-554; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 5, dz. cyt., s. 99; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 7, dz. cyt., s. 128; TENŻE, *Lettere circolari*, dz. cyt., s. 29, 71-85; TENŻE, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 4, Roma 1984, s. 198-199; S. FALLEUR, *Cahiers*, „Studia Dehoniana”, t. 10, Roma 1979, s. 51-52; U. CHIARELLO, *Carisma del fondatore e spiritualità dehoniana*, „Studia Dehoniana”, t. 28, Roma 1991, s. 123-128.

³² Por. L. DEHON, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 3, dz. cyt., s. 182; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 2, dz. cyt., s. 233-234, 258, 504-507, 523, 588-589; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 3, dz. cyt., s. 274-278, 445; TENŻE, *Œuvres Spirituelles*, t. 4, dz. cyt., s. 69, 209, 577-578; JAN PAWEŁ II, *Duchowość kapłana...*, dz. cyt., s. 55-57; W. ZYZAK, *Jan Paweł II o kapłańskiej duchowości*, „Duchowość w Polsce” 15 (2013), s. 85.

zachowaniu wierności w wypełnianiu obowiązków wynikających z zadań apostołskich. Zdaniem o. Leona Jana Dehona, szczególnie miejsce w życiu duchowym kapłana zajmuje liturgia godzin. Publiczny i eklezjalny charakter tej modlitwy wiąże się z jej wspólnotowym celebrowaniem w zjednoczeniu z Sercem Jezusa oraz duchowej jedności z Kościołem pielgrzymującym, cierpiącym i chwalebny³³.

W rozwoju doskonałości i świętości kapłańskiej ważną rolę odgrywa asceza chrześcijańska, a także praktykowanie cnót właściwych życiu kapłańskiemu³⁴. Asceza kapłana sercanina, mając źródło w misterium krzyża, odzwierciedla postawę obłacji i immolacji Jezusa Chrystusa Ojcu i antycypowana w Eucharystii stanowi rys charakteryzujący jego kapłaństwo służebne³⁵. Oprócz wymiaru głęboko duchowego asceza pełni funkcję dyscyplinarną w odniesieniu do czujności zmysłów, namiętności i decyzji woli³⁶. Ostatecznie asceza kapłańska winna rozwijać świętość osobistą, ducha ofiary, radosnej obecności w Kościele oraz zjednoczenie z kapłańskim Sercem Jezusa. W życiu ascetycznym winien też następować rozwój cnót kapłańskich. Ojciec Leon Jan Dehon akcentuje, że ich uosobieniem jest Serce Jezusa³⁷. Według niego, praktykę cnót teologicznych i moralnych wspierają m.in. wyrzeczenie (porządkuje wewnątrz w sferze wolitywnej, intelektualnej i uczuciowej, chroni przed

³³ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 193-197; BENEDYKT XVI, *Myśli o kapłaństwie. In persona Christi*, Kraków 2009, s. 143-144.

³⁴ Por. J. W. GOGOLA, *Teologia komunii z Bogiem. Synteza teologii duchowości*, Kraków 20124, s. 193-221.

³⁵ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 213-215.

³⁶ Por. L. DEHON, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 3, dz. cyt., s. 143, 191-192; TENŻE, *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 4, dz. cyt., s. 192, 197; A. FAVALE, *Il ministero presbiterale*, Roma 1989, s. 322-323.

³⁷ „Serce Jezusa jest słońcem, które nas oświeca niewypowiedzianym pięknem wszystkich cnót, zawartych w nim jako sanktuarium”. L. DEHON, *Œuvres Spirituelles*, t. 1, dz. cyt., s. 504.

zniewoleniem i przywiązaniach, czyni dyspozycyjnym względem Boga i bliźnich³⁸), czujność i skromność (bronią przed zagrożeniami świata, pokusami, uczą prostoty³⁹), dobroć (pozyskuje drugiego człowieka, jest ikoną Chrystusa Dobrego Pasterza⁴⁰), bezinteresowność (jest działaniem na rzecz drugiego człowieka bez szukania własnych korzyści⁴¹), sprawiedliwość (stanowi fundament cnoty religijności oraz relacji z drugim człowiekiem), miłość (jest bazą innych cnót, braterską relacją szukającą dobra bliźniego⁴², warunkiem owocnego apostołatu), uległość woli Bożej (stanowi istotny element duchowości kapłańskiej, zdanie się na Boga w synowskim zaufaniu⁴³), pokój serca (jest źródłem doskonałości⁴⁴), pracowitość (wzorowana na św. Józefie, Oblubieńcu Maryi, stanowi codzienną troskę o własne utrzymanie, pozwala być stwórczym i zachowawczym w akcie Boga⁴⁵), pokora (jest otwarciem na Boga w poznaniu prawdy o sobie⁴⁶), roztropność (jako jedna z cnót kardynalnych odpowiada za wychowanie i samowychowanie oraz za formę kontaktów z wiernymi⁴⁷). Zatem cnoty są w duchowości kapłańskiej inspiracją do duchowego rozwoju oraz pasterskiego stylu życia.

³⁸ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 168-169.

³⁹ Por. tamże, s. 169-171.

⁴⁰ Por. tamże, s. 171-173.

⁴¹ Por. tamże, s. 173-174.

⁴² Por. tamże, s. 174-178.

⁴³ Por. tamże, s. 178-180.

⁴⁴ Por. tamże, s. 181-182.

⁴⁵ Por. tamże, s. 182-183.

⁴⁶ Por. tamże, s. 183-185.

⁴⁷ Por. tamże, s. 185-187.

2.3. Kapłan sercanin świadkiem ewangelicznych wartości

Fundament świadectwa ewangelicznych wartości stanowi nauczanie Chrystusa zawarte w Kazaniu na górze (por. Mt 5,3-20). Ich radykalnym wyrazem są rady ewangeliczne podejmowane zwłaszcza przez osoby zakonne i kapłanów w celu naśladowania Jezusa Chrystusa: czystego, ubogiego i posłusznego. Ewangeliczna rada czystości w kapłańskim celibacie, będąca warunkiem rozwoju miłości, urzeczywistnia sens oblubieńczy prezbitera w oddaniu się Chrystusowi i Kościołowi. Według o. Leona Jana Dehona jest ona cnotą Boską, gdyż pozwala pełniej wnikać w misterium Boga i czerpać z Jego miłości. Wzorem jej praktykowania są: Maryja Dziewica, św. Józef i św. Jan Apostoł. Czystość, jako szczególnie dar Boga dla człowieka, zobowiązuje kapłana do manifestowania tej rady jako sprzeciwu wobec wad jej przeciwnych związanych z ludzką płciowością, a propagowanych współcześnie przez środki masowego przekazu. Dzięki tej radzie kapłan sercanin jest bardziej dyspozycyjny w służbie królestwa Bożego oraz pełnionych zadań w misji Kościoła⁴⁸. Czystość przyjęta i realizowana przez kapłana staje się też w Kościele świadectwem wiary w rzeczywistość nieba, gdzie zbawieni są w pełni zjednoczeni z Bogiem przez miłość.

Ewangeliczna rada ubóstwa świadczy o prymacie świadectwa Chrystusa o Bogu, który jest Najwyższym Dobrem. Stawia też zaporę bogactwu zniewalającemu człowieka i otwiera na wolność wyzwalającą od rzeczy materialnych. Punktem odniesienia dla o. Leona Jana Dehona w praktykowaniu tej rady jest Święta Rodzina oraz styl jej codziennego życia, a także Chrystus obecny pod postaciami eucharystycznymi. W przypadku kapłana ubóstwo winno być realizowane w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym.

⁴⁸ Por. tamże, s. 197-200; W. ZYZAK, *Jan Paweł II...*, dz. cyt., s. 88.

Przyjęte przez kapłana, staje się źródłem łaski szczególnie w jego działalności apostolskiej. Święty Jan Paweł II podkreślał, że ma się ono przejawiać w prostym sposobie życia, aby nie tworzyć napięć między posiadającymi a ubogimi. Kapłan ubogi kładzie w swoim życiu nacisk na „być”, nie na „mieć”, aby stać się bliskim każdemu człowiekowi⁴⁹.

Posłuszeństwo w życiu duchowym kapłana, mając wymiar eklezjalny, wiąże się z bezwarunkowym przyjmowaniem woli Bożej. Biorąc pod uwagę jego apostolski charakter, realizuje się w strukturze hierarchicznej Kościoła w jedności z papieżem i kolegium biskupów oraz innymi przełożonymi. Jej skuteczność ma pełny wymiar ewangelizacyjny, jeżeli kapłan jest ciągle otwarty na działanie Ducha Świętego. Posłuszeństwo ewangeliczne nie krępuje ducha inicjatywy duszpasterskiej prezbitera, kiedy przyjmuje formę dialogu z przełożonymi. Przeżywanie kapłaństwa sercańskiego charakteryzuje się wymiarem charyzmatycznym w kontekście Chrystusowego *Ecce venio* (por. Hbr 10,7), streszczającego całą duchowość Zgromadzenia i misję w Kościele.

2.4. Kapłan sercanin człowiekiem wspólnoty

Tożsamość kapłaństwa służebnego, oparta na relacji wertykalnej z Chrystusem Najwyższym Kapłanem, kształtuje jego horyzontalne odniesienia do Kościoła i świata. Służebna rola komunii kapłańskiej, wzorowana na wspólnotcie Osób Trójcy Świętej, odnosi się zwłaszcza do diecezjalnej wspólnoty prezbiterium z biskupem na czele w łączności z ojcem świętym. Cenny wkład swojego charyzmatu w praktykowanie komunii kapłańskiej wnoszą kapłani diecezjalni. Tworząc jedno prezbiterium z duchowieństwem zakonnym, pogłębiają eklezjalny wymiar komunii ożywiany duchem

⁴⁹ Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 200-202.

wzajemnej współpracy. Przykładem praktycznej realizacji tego zadania był o. Leon Jan Dehon, który w okresie pracy duszpasterskiej w Saint-Quentin jako kapłan diecezjalny współpracował z licznymi kapłanami zakonnymi, a po erygowaniu Zgromadzenia utrzymywał braterskie więzi z kapłanami diecezjalnymi w założonym oratorium⁵⁰. Według św. Jana Pawła II, wspólnotowe świadectwo życia kapłańskiego stanowi punkt odniesienia dla wiernych świeckich w kształtowaniu komunii małżeńskiej, rodzinnej, parafialnej i diecezjalnej⁵¹. Ważnym elementem w kształtowaniu wspólnoty eklezjalnej, na bazie duchowości komunii, jest przyjęte i głoszone przez kapłana słowo Boże. Zadanie to, związane z misją nauczycielską otrzymaną w sakramencie święceń, zobowiązuje go do głoszenia homilii w czasie każdej sprawowanej liturgii, zwłaszcza eucharystycznej, prowadzenia katechezy kerygmatycznej oraz korzystania z dostępnych środków i form głoszenia słowa Bożego uznanych i zalecanych przez Kościół. Cennym wkładem w to dzieło jest niewątpliwie Posynodalna adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini* (2010) papieża Benedykta XVI. Szczególną rolę w tej misji mają pełnić kapłani sercańscy powołani do umiłowania Kościoła jako komunii w apostolskim posłannictwie zbawczym⁵². Fundamentalny element tego rysu duchowości kapłańskiej prezentują *Konstytucje Zgromadzenia*: „Z Serca Chrystusa, otwartego na Krzyżu, rodzi się człowiek o nowym sercu, ożywiony przez Ducha Świętego, zjednoczony z braćmi we wspólnocie miłości, którą jest Kościół”⁵³. Świadectwo ich życia wspólnotowego w kapłaństwie służebnym i zakonnym, oparte na wspólnocie uczniów i pierwszych chrześcijan,

⁵⁰ Por. tamże, s. 55-62, 254-261.

⁵¹ Por. W. ZYZAK, *Jan Paweł II...*, dz. cyt., s. 90-91.

⁵² Por. E. ZIEMANN, *Być kapłanem...*, dz. cyt., s. 327-329.

⁵³ *Reguła życia. Konstytucje...*, dz. cyt., 3.

stanowi inspirację w misji budowy jedności w Kościele oraz relacjach międzyludzkich.

Zakończenie

Kapłaństwo służebne, niezienne w swej istocie, dostosowuje się do każdej epoki i środowiska, aby pod kierunkiem Ducha Świętego rozpoznawać najgłębsze potrzeby człowieka. Chcąc sprostać temu zadaniu, Kościół trzeciego tysiąclecia potrzebuje księży wiernych tożsamości kapłańskiej, otwartych na rozpoznanie woli Bożej i zgodnie z nią praktykujących nowe formy działalności apostołskiej. Kapłan sercanin, podejmując to wyzwanie współczesności, inspirowany charyzmatem Założyciela i Instytutu oraz nauczaniem papieskim, ma kształtować nowy styl kapłaństwa służebnego na bazie głębokiego życia duchowego, a zwłaszcza mądrości i miłości wypływających z Najświętszego Serca Jezusa, Wiecznego Kapłana.

Bibliografia

- Benedykt XVI, *Myśli o kapłaństwie. In persona Christi*, Kraków 2009.
- Chiarello U., *Carisma del fondatore e spiritualità dehoniana*, „Studia Dehoniana”, t. 28, Roma 1991, s. 123-128.
- Chiarello U., *L'adorazione eucharistica*, „Dehoniana” 4 (1982), s. 344-349.
- Chmielewski M., *Duchowość według Jana Pawła II. Studium na podstawie encyklik i adhortacji*, Lublin 2013.
- Dehon L., *Lettere circolari*, Bologna 1954.
- Dehon L., *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 3, Roma 1977.
- Dehon L., *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 4, Roma 1980.
- Dehon L., *Notes sur l'Histoire de ma vie*, t. 6, Roma 1978.
- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 1, Andria 1982.
- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 2, Andria 1983.

- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 3, Andria 1983.
- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 4, Andria 1984.
- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 5, Andria 1984.
- Dehon L., *Œuvres Spirituelles*, t. 7, Andria 1985.
- Falleur S., *Cahiers*, „Studia Dehoniana”, t. 10, Roma 1979.
- Favale A., *Il ministero presbiterale*, Roma 1989.
- Gogola J. W., *Teologia komunii z Bogiem. Synteza teologii duchowości*, Kraków 2012.
- Gogola J. W., *Zasady wierności charyzmatowi założyciela. Studium z teologii życia konsekrowanego w świetle dokumentów Kościoła od „Vaticanum II” po „Vita consecrata” na przykładzie charyzmatu terezańskiego*, Kraków 2000.
- Jan Paweł II, *Duchowość kapłana. Katechezy o formacji*, Poznań 2010.
- Jan Paweł II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharistia*, Rzym 2003.
- Jan Paweł II, Encyklika o odkupieniu i godności rodzaju ludzkiego *Redemptor hominis*, Rzym 1979.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, Rzym 1979.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na lotnisku w Masłowie, Kielce 3.06.1991*, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, Kraków 2005, s. 615-616.
- Jan Paweł II, List apostolski na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 *Novo millennio ineunte*, Rzym 2001.
- Jan Paweł II, *Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*, Kraków 2005.
- Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis*, Rzym 1992.
- Kaczmarek M., *Ku doskonałości kapłana. Studium myśli Jana Pawła II*, Częstochowa 1997.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1998.
- Manzoni G., *Per la gloria e la gioia di Dio*, „Dehoniana” 3 (1980), s. 143-150.
- Manzoni G., *Una congregazione adoratrice*, „Dehoniana” 1 (1983), s. 42-58.
- Misiurek J., *Pokuty i pojednania sakrament. Aspekt duchowy*, w: E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, k. 1056-1058.
- Reguła życia. Konstytucje i Dyrektorium Generalne Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego*, Kraków 1991.
- Ryder A., *L'adorazione eucharistica*, „Dehoniana” 4 (1972), s. 18-35.
- Słomka W., *Duchowość kapłańska*, Lublin 1996.
- Słomka W., *Kapłaństwo*, w: M. Chmielewski (red.), *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin–Kraków 2002, s. 394-398.
- Uchnast Z., *Bérulle Pierre*, w: F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, k. 325-326.
- Walkusz J., *Modernizm. W teologii i filozofii*, w: E. Ziemann (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, k. 1492-1495.
- Wons K., *Świadek miłosierdzia*, „Pastores” 7 (2000), 2, s. 35-44.

- Zieliński Z., *Paweł VI*, w: E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, k. 123-126.
- Ziemann E., *Być kapłanem Serca Jezusowego. Duchowość kapłańska o. Leona Jana Dehona (1843-1925)*, Kraków 2006.
- Zyzak W., *Jan Paweł II o kapłańskiej duchowości*, „Duchowość w Polsce” 15 (2013), s. 80-96.